

Bilaga 3. Remissyttranden

Följande har svarat på remissen

Energimyndigheten

Svenska kraftnät

Vivab

SVAF

TURs vattenråd

Energimyndigheten

Statens energimyndighet har inga synpunkter att redovisa.

Svenska kraftnät

Svenska kraftnät lämnar härmed synpunkter gällande Länsstyrelsens remiss "Nulägesbeskrivning för Tvååkersån" och "Analys och förslag till miljöanpassningar av vattenkraften för Tvååkersån". Svenska kraftnät har inga synpunkter på den bifogade nulägesbeskrivningen i stort då den beskriver dagsläget för området Tvååkersåns vattensystem; naturvård, friluftsliv, vattenmiljö, kraftverk/produktion, kulturmiljö, historia, etc.

I Nulägesbeskrivning för Tvååkersån ser Svenska kraftnät att vattenkraftens förmåga att leverera elberedskapsåtgärder beskrivs på sid. 37. Förutom identifierade elberedskapsförmågor är småskalig vattenkraft som finns i ett effektbristområde särskilt viktiga utifrån ett elberedskapsperspektiv.

I Analys och förslag till miljöanpassningar av vattenkraften för Tvååkersån anser Svenska kraftnät att det saknas en analys på hur vattenkraftens förmåga att leverera elberedskapsförmågor påverkas av föreslagna åtgärder.

Dammsäkerhet behöver alltid beaktas i samverkansprocessen men särskilt om det finns dammanläggningar med dammar i dammsäkerhetsklass. Tidigt i samverkansprocessen bör man därför uppmärksamma vilka dammanläggningar som har dammar i dammsäkerhetsklass. Denna omständighet bör beaktas under hela samverkansprocessen och kan påverka vilka miljöåtgärder som bör föreslås.

<https://www.svk.se/siteassets/3.sakerhet-och-hallbarhet/dammsakerhet/rapporter-och-yttranden/pm-miljoanpassning-av-vattenkraften-med-bibehallen-dammsakerhet-2021-12-01.pdf>

Länsstyrelsens svar och kommentarer

Det största bidraget till elsystemnyttan kommer från Strömma damm, eftersom vi inte har några färdiga åtgärder kan vi ännu inte analysera konsekvenserna på elsystemet. Med beaktande av Stegareds ramsågs verksamhet har bedömningen gjorts att elberedningsfrågan är behandlad i relevant utsträckning.

Frågan om dammsäkerhet är viktig och verksamhetsutövaren bör beakta dammsäkerhetsfrågan i utformning av åtgärder. Länsstyrelsen bevakar frågan i alla våra prövningsområden och kommer i kommande processer tydliggöra detta i dokument som tas fram.

Vivab

Vivab vill framföra att det vid Strömma kraftverk finns ledningar (vatten och spillvatten) som korsar vattendraget. Vivab vill därför bli informerade i samband med att miljöanpassningar/åtgärder diskuteras för att säkerställa att dessa inte påverkas. Även andra frågor som kan vara av intresse för Vivab bör kommuniceras i det fortsatta arbetet,

I övrigt har Vivab inget att tillägga.

Länsstyrelsens svar och kommentarer

Analys- och förslagsdokumentet har kompletterats med information om att ledningar ska beaktas av verksamhetsutövaren vid framtagandet av åtgärder.

SVAF

Svensk Vattenkraftförening (SVAF) är en organisation för den småskaliga vattenkraften under 10 MW. Här återfinns 1 900 kraftverk, som tillsammans producerar knappt 5 TWh, tillför 1 000 MW effekt, har stor potential att ytterligare öka bidraget till nätstabiliteten och kan öka säkerheten i elförsörjningen genom ö-drift. De flesta av kraftverken ligger i södra Sverige, där både produktions- och överföringskapacitet är begränsade. Större delen av produktionen sker under höglastperioden november – april. De minskar klimatutsläppen med 7 %, motverkar extremflöden, är viktiga för vattenförsörjningen, skapar förutsättningar för bad, båtfordon, fiske och annan rekreation, vidmakthåller månghundraåriga natur- och kulturmiljöer liksom landskapsbilder. SVAF har sex regionala föreningar och fler planeras.

Inledning

De halländska mindre kuståarna är ganska lika i många avseenden. Det gör att stora delar av förslagen till nulägesbeskrivning, analys och åtgärder blir nästan identiska. Det i sin tur leder till att SVAF:s yttrande till stor del överensstämmer med det om Stensån, dock inte om verksamheterna naturligt nog.

De två dokumenten om Tvååkersån är omfattande och till stor del väl underbyggda. Länsstyrelsen (lst) har en stor kunskap om naturmiljön i stort och inte minst vattenmiljön liksom om kulturmiljön. Också genomgången av vattenförhållandena är bra. Positivt är att tyngdpunkten ligger på de lokala förhållandena. Så fort som lst refererar till olika föreskrifter, vägledningar och annat blir det alltför allmänt och ofta med liten eller ingen

2021-12-21

531-8763-21

relevans för de förbättringar av de lokala förhållandena som kan vara önskvärda. Avsnittet om vattenkraftsel får underkänt nästan rakt igenom. En annan stor svaghet är att andra allmänna intressen inte tas upp.

Tydliga exempel på användningen av "schabloner" är när lst utifrån någon hydromorfologisk faktor (oftast bristande konnektivitet) genom en sk expertbedömning drar slutsatsen att fisk har måttlig status. De kausala samband som lst förutsätter mellan hydromorfologi, biologi och ekologi är minst av allt självklara. Att lst inte är ensam om detta resonemang gör inte saken bättre. Lst borde ha använt sin kunskap om den lokala vattenmiljön och inte fastnat i ett tveksamt regelverk.

Vattenmiljön

Redovisningen av skyddade och hotade arter är mycket välskriven och övertygande. Att dessa ska ha passagemöjligheter mm är inte kontroversiellt. Sedan kan detta utformas på olika sätt, det gäller att undvika åtgärder som hotar befintliga vattenverksamheter.

Positivt är att lst fokuserar på de skyddade och hotade arterna. Om övriga, svagsimmande fiskarter gäller, att om de fortfarande förekommer i livskraftiga populationer efter århundraden av olika slags vandringshinder finns det ingen anledning att känna oro för deras framtid. Än mindre blir oron för de svagsimmande fiskarna när man betänker hur stora och omväxlande habitat de har; de har inga svårigheter att fullborda sin livscykel. SVAF känner inte förhållandena på platserna så väl men kan tänka sig att det vid högflöden sker en del nedströmspassage (kanske också uppströms i Stegared) och att förbättrade passagemöjligheter för de starksimmande också kan gynna de svagsimmande.

Avsnittet om strömsträckor inleds med två generella stycket av liten eller ingen relevans för Tvååkersån. Påståendet att "en stor del av landets strömsträckor dämtes in och strömhabitat försvunnit" torde dessutom vara fel. Det finns en hel del väsentliga uppgifter om Tvååkersån på denna punkt men det saknas uppgift om fallhöjden från källan till havet. Från detta ska sedan dras de båda kraftverkens fallhöjder. I den fallhöjd som är kvar ingår ett antal artificiella vandringshinder som lst uppenbarligen räknar med kommer att åtgärdas och som därför inte ska dras bort.

En diskussion om minimiflödet hade varit på sin plats. I mindre vattendrag med MLQ som vid Strömma knappt 200 l/s och Stegared 10 l/s kommer det många år knappt finnas något vatten under torrtiden. MLQ är just ett medelvärde. Än mindre blir det om dammar rivs ut. De pågående/befarade klimatförändringarna kommer dessutom att förstärka detta genom att mer av årsvattenföringen kommer att gå på vintern, mindre under den i Tvååkersån redan torra perioden maj - september. Detta är den tid på året då fisken i första hand vandrar.

Verksamheterna

När det gäller Strömma föreligger ju inte något förslag av vare sig verksamhetsutövare eller lst. Däremot finns för Stegared ett förslag från verksamhetsutövaren som lst verkar rätt nöjd med. SVAF tycker också att förslaget för Stegared ser positivt ut. När det gäller Strömma erfar SVAF att både en juridisk och en teknisk konsult kopplats in. SVAF avstår i detta skede från att ha synpunkter på vilka lösningar som ger en bra avvägning mellan berörda samhällsintressen.

2021-12-21

531-8763-21

SVAF vill som alltid påpeka att låglutande fingaller är en schablon, som sällan är motiverat för mindre kraftverk. Låglutande galler är inte bara en oftast omotiverad åtgärd utan också en dyr sådan. Det avgörande är inte gallrets lutning utan vattnets hastighet (detta framgår t o m i HaV:s anvisning). I mindre kraftverk är vattenhastigheten vid gallret sällan mycket mer än 0,5 m/s, vilket gör att fisken utan besvär kan gå därifrån. Det är därför vi mycket sällan hittar fisk på gallret, denna är då oftast angripen av predatorer tidigare. Inte heller resultaten från Laxellatorn i Älvkarleby tyder på att låglutande galler skulle ha någon betydelse. Vid undertecknads tre kraftverk hittar vi två - tre braxnar under ett genomsnittligt år (sammanlagt); de är dessutom oftast angripna av predatorer som gädda eller gös.

Elsystemnyttor

På denna punkt är Ist fast i den felaktiga schablon som vattenförvaltningen klamrar sig fast vid, dvs den sk reglerbidragsrapporten (ER 2016:11) som inte tillmäter mindre kraftverk någon betydelse. Men de är många och bidrar alla med energi, effekt, nätstabilitet, har en potentiell reglerförmåga och skulle kunna spela en viss roll för elberedskapen på tusentals orter i krislägen. Det är som om länsstyrelserna inte läst något av propositionen 2017/18:243 Vattenmiljö och vattenkraft, regeringens beslut 2020-06-25 om den nationella planen eller vattenverksamhetsförordningens 27 §. I den senare finns alla elsystemnyttorna explicit och detaljerat uppräknade och de ska beaktas inte bara på nationell utan också regional och lokal nivå.

På ett sätt har naturligtvis Strömma och än mer Stegared en "marginell betydelse". Men det gäller också de stora kraftverken tagna var för sig. Länsstyrelserna tycks tro att man kan döma ut de mindre kraftverken ett i taget utan att bry sig om vad riksdag och regering beslutat och utan att bry sig om att resultatet blir en produktionsminskning på kanske 5 TWh, att ställa mot riktvärdet 1,5 TWh (där då också produktionsminskningar i de större kraftverken ska ingå).

Många bäckar små ... de mindre kraftverken motsvarar energimässigt inte riktigt men väl effektmässigt en rätt stor kärnkraftsreaktor, de ligger huvudsakligen i södra Sverige och är tillgängliga under höglasstid. Nätstabiliteten bidrar de redan till genom sin rotationsenergi, med rätt enkla kompletteringar av styr- och kommunikationssystem finns reglerförmågan. I krissituationer kan de elförsörja vitala samhällsfunktioner i tusentals närbelägna samhällen.

En Ist i södra Sverige borde, för att leva upp till uppdraget "effektiv tillgång till vattenkraftsel", i dessa elbristens dagar fundera över vad det skulle innebära att förlora 1000 MW, det mesta i SE3 och 4.

Andra allmänna intressen

Någon diskussion av alla andra samhällsintressen av att använda vatten finns inte: vattenförsörjning, bevattning, motverka torrläggning/översvämning, rekreation (bad, båt, fiske), climateffekter m m. Alla dessa finns explicit listade i vattendirektivet 4.3 och vattenförvaltningsförordningen 4 kap 3 §.

Länsstyrelsens svar och kommentarer

De uppgifter och resonemang om fallhöjd och MLQ i dokumenten är enligt Länsstyrelsens bedömning tillräckliga i förhållande till bland annat förslag på anpassningar och till vilken grad dokumentationen ska användas i kommande provningar. Utifrån de synpunkter vi har fått in har vi förtydligat i Analysen och förslag, avsnittet Länsstyrelsens syn på behov av miljöanpassningar, sida 13.

Gällande låglutande galler bör utgångspunkten för bästa möjliga teknik för skyddsåtgärder vid nedströmspassage vara ett låglutande galler. Det kan finnas platser och situationer där andra lösningar är godtagbara. Det är i sådana fall upp till verksamhetsutövaren att visa på funktionen hos en annan lösning som föreslås, så är också fallet i Stegareds Ramsåg.

Gällande effektiv tillgång till vattenkraftsel kommer inga justeringar göras i dessa dokument i dagsläget. Länsstyrelsen tar dock med sig synpunkten till kommande samverkansprocesser där vi ska se över möjligheten att belysa detta tydligare i nulägesbeskrivningen. I Stegared bedöms en viss förlust av elproduktion kunna uppstå när vatten avleds till passagelösningen men denna förlust bör vara marginell med beaktande av vilka tider på året och flödesförhållanden kraftverket drivs idag. Gällande Strömma damm går effekterna inte att analysera förrän ett förslag finns att utgå ifrån.

Beskrivningen av relevanta allmänna intressen framgår i nulägesbeskrivningen och dess omfattning är enligt Länsstyrelsens bedömning tillräcklig i förhållande till den användning av Tvååkersån som sker idag och de NAP-anläggningar som finns. Länsstyrelsen ser inte att övriga intressen kopplade till 4 kap 3 § vattenförvaltningsförordningen är tillräckligt relevanta för att tas upp i dokumenten.

Remissyttrandet föranleder enligt Länsstyrelsens bedömning ingen ändring av nulägesbeskrivningen eller analys- och förslagsdokumentet.

TURs vattenråd

Vattenrådet har i stora delar samma syn på läget som beskrivs i remissen, men har följande synpunkter:

Synpunkter på Nulägesanalysen:

- Vi saknar beskrivning av miljönyttan som dammarna utgör som vattenmagasin.
- Figur 7, Strömma kvar är inte ett definitivt vandringshinder utan endast partiellt.
- Sidan 33/Förvaltning av fisket: Tvååkers sport- och fiskevårdsförening har tidigare planerat ut regnbåge för att bedriva ”put-and takefiske” och vill göra det fortsatt också. Deras verksamhet har varit uppskattad av många och det är viktigt för vattenrådet med en bra dialog med fiskeföreningen. Genom fiskeklubben får ungdomar upp ett intresse för natur och vattenfrågor. Dessutom har ungdomar som saknat eller känt sig obekväma med andra fritidsintressen lockats till föreningen till stor del tack vare aktiviteterna vid Strömma Dam.

2021-12-21

531-8763-21

Synpunkter på Analys och förslag till miljöanpassningar av vattenkraften**• Stegared ramsåg:**

Vi tycker det låter som mycket att minst 50 l/s måste gå till omlöpet då det är ett litet flöde och motsvarar ca en tredjedel av medelvattenföringen. Länsstyrelsen bedömning om minst MLQ (10 l/s) till omlöpet låter rimligt som minimikrav.

• Strömma Kraftverk:

Vattenrådet uppmuntrar samarbeten och hoppas att Strömma kraftverk lämnar in förslag på miljöanpassningar till länsstyrelsen. Vi ser att det finns potential till att tillgodose allas/många intressen – så som biologisk mångfald, vattenkvalitet, fiskeklubben, kraftstationen, vattenhushållning, samverkan jordbruk, med mera. Vattenrådet erbjuder sig att bistå med kontakt med omgivande markägare m fl, eftersom vi bedömer oss ha goda kontakter med lokala intressenter kring kraftverket.

Tillägg:

Vid kontakt med närboende till Strömma Damm har jag förstått att man där är mycket orolig för att vattenspegeln ska försvinna. Man ber mig framföra hur viktigt det är för de kringboende att Strömma Damm i egenskap av liten sjö/vattenspegel får vara kvar och att man i samverkan med markägare och andra som en yttersta åtgärd - i det fall kraftverksägaren INTE vidtar någon åtgärd och eventuellt stänger kraftverket - arbetar för att skapa ett omlöp för vandringsfisk. Man vill härigenom betona hur betydelsefull denna vattensamling är för de kringboende. Den tillför många naturvärden, skapar lugn och harmoni och har "vuxit in i själ och hjärta" hos de runtomboende, hos fritidsfiskare och hos markägare.

Ett annat argument som framkommit vid samtal med lantbrukare nedströms Strömma Damm är att man ser dammen som en oerhört viktig vattenreglerare. Vid blött väder kan dammen hålla vatten som förhindrar översvämningar nedströms och vid torrt väder kan dammen under kontrollerade former släppa vatten för att förhindra uttorkning och ge möjlighet till bevattning på ett hållbart sätt.

Länsstyrelsens svar och kommentarer

Under samverkansprocessen har det inte framförts information till Länsstyrelsen att de två verksamheterna har en relevant miljönytta som vattenmagasin. Med anledning av detta har frågan inte tagits upp, behandlats eller analyserats i någon nämnvärd utsträckning.

Vi har noterat att Strömma kvarn är ett partiellt hinder och lagt till text och om detta i nulägesbeskrivningen vid figur 7.

Länsstyrelsen har meddelat avslag för Tvååkers sport- och fiskevårdsförenings ansökan om att plantera ut regnbåge ovan Strömma damm. Länsstyrelsen noterar det inlämnade yttrandet, som verksamhetsutövaren kommer få ta del av, men ändrar inte nulägesbeskrivningen med den föreslagna texten.

Länsstyrelsen anser att verksamhetsutövarens förslag på att minst 50 l/s ska gå till omlöpet vid Stegareds ramsåg är mest lämpligt för att få till en bra passerbarhet och anlockning av

2021-12-21

531-8763-21

vandrande fisk. Texten angående detta har justerats i Analys och förslag för att förtydliga Länsstyrelsens inställning.

I övrigt finns inget som föranleder någon ändring av upprättade dokument